

MADANIY-PEDAGOGIK IDENTITET VA GLOBAL TA'LIM STANDARTLARI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI

Rahimova Dildora Qodirjonovna

P.f.f.d., (PhD), dotsent

University of Business and Science, Pedagogika kafedrasi, Namangan

E-mail: d.rahimova@ubs.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida madaniy-pedagogik identitetni saqlash va global ta'lim standartlarini joriy etish o'rtasidagi munosabatlar tahlil qilinadi. Globallashuv sharoitida milliy pedagogik an'analar va xalqaro mezonlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash zamonaviy ta'limning markaziy muammolaridan biriga aylangan.

Kalit so'zlar: madaniy-pedagogik identitet, global ta'lim standartlari, IMRAT dasturi, Bologna jarayoni, O'zbekiston ta'lim islohoti, milliy pedagogika, raqamli ta'lim.

КУЛЬТУРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И ГЛОБАЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация. В данной статье анализируется взаимосвязь между сохранением культурно-педагогической идентичности и внедрением глобальных образовательных стандартов в процессе модернизации системы образования в Узбекистане. В контексте глобализации обеспечение баланса между национальными педагогическими традициями и международными критериями стало одной из центральных проблем современного образования.

Ключевые слова: культурно-педагогическая идентичность, глобальные образовательные стандарты, программа ИМРАТ, Болонский процесс, реформа образования в Узбекистане, национальная педагогика, цифровое образование.

CULTURAL-PEDAGOGICAL IDENTITY AND GLOBAL EDUCATION STANDARDS: THE EXPERIENCE OF UZBEKISTAN

Abstract. This article analyzes the relationship between preserving cultural and pedagogical identity and introducing global educational standards in the process of modernization of the education system in Uzbekistan. In the context of globalization, ensuring a balance between national pedagogical traditions and international criteria has become one of the central problems of modern education.

Keywords: cultural and pedagogical identity, global educational standards, IMRAT program, Bologna process, Uzbekistan's education reform, national pedagogy, digital education.

KIRISH

XXI asrda ta'lim tizimlarining globallashuvi milliy davlatlar oldiga ikki tomonlama strategik vazifani qo'yimoqda: bir tomondan, xalqaro mehnat bozorida

raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash uchun global standartlarga to'la moslashish; ikkinchi tomondan, milliy madaniy-pedagogik an'analar va o'ziga xos ta'lim falsafasini keyingi avlodlarga uzatish. Ushbu ikki maqsad o'rtasidagi dialektik ziddiyat zamonaviy ta'lim falsafasining eng muhim muammolaridan biriga aylangan (Qodirov, 2022; UNESCO, 2021).

O'zbekiston mustaqillikdan keyin bir nechta yirik ta'lim islohot bosqichlarini bosib o'tgan davlat sifatida ushbu muammoni amaliyotda chuqur his etib kelmoqda. 1997 yilda qabul qilingan «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»dan tortib, 2021–2026 yillarga mo'ljallangan «Ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi»gacha bo'lgan barcha strategik hujjatlarda milliy qadriyatlar asosida raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash maqsadi markaziy o'rinni egallaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi «Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi» to'g'risidagi farmonida ham ta'lim sifatini oshirish va milliy qadriyatlarga sadoqat parallel vazifa sifatida belgilangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekistonning Bologna jarayoniga integratsiyalashuvi, IMRAT (Innovatsion Metodologiya va Raqamli Ta'lim) dasturining keng joriy etilishi va raqamli ta'lim muhitining jadal rivojlanishi milliy pedagogik identitetni yangi tahdidlarga duch qilmoqda. Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda ushbu masalaning O'zbekiston kontekstida nazariy- metodologik tahlili yetarli darajada amalga oshirilmagan. Ushbu maqola ana shu ilmiy bo'shliqni to'ldirish maqsadini ko'zlaydi.

Tadqiqotning dolzarbligi to'rtta asosiy omil bilan belgilanadi: birinchidan, O'zbekistonning Bologna jarayoniga integratsiyalashuvi to'liq yakunlanmagan; ikkinchidan, IMRAT dasturi oliy ta'lim muassasalarida keng joriy etilmoqda, ammo uning madaniy komponentlari etarli darajada ishlab chiqilmagan; uchinchidan, raqamli ta'lim muhitida milliy pedagogik identitet yangi siqib chiqarish xavfiga duch kelmoqda; to'rtinchidan, global va milliy standartlar o'rtasidagi nomuvofiqlik ta'lim sifati muammolariga olib kelmoqda.

Tadqiqotning maqsadi: O'zbekiston oliy ta'lim tizimida madaniy-pedagogik identitet va global ta'lim standartlari o'rtasidagi munosabatni empirik jihatdan

o'rganish hamda IMRAT dasturi asosida integratsiyaning konseptual modelini ishlab chiqish.

Madaniy identitet tushunchasi ilmiy muomalaga Hall (1990) tomonidan kiritilgan. U identitetni yopiq va barqaror holat emas, balki doimiy shakllanib boruvchi, ijtimoiy muloqot orqali tuziluvchi jarayon sifatida talqin etgan. Bu yondashuv identitetni «bo'lish» (being) emas, «bo'lish jarayoni» (becoming) sifatida ko'rishni talab etadi. Pedagogik kontekstda ushbu tushunchani Banks (2015) chuqur ishlab chiqdi va «madaniy sezgir pedagogika» (culturally responsive pedagogy) modelini asosladi. Banks modeli ta'lim mazmuni, metodlari va baholash tizimini o'quvchilarning madaniy tajribasiga moslashtirishni talab etadi va bu bilan o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Global ta'lim standartlari nazariyasi sohasida Bray va Thomas (1995) ning ko'p darajali tahlil modeli asosiy nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Ular ta'lim tizimlarini xalqaro, milliy, hududiy, maktab va individual darajalar bo'yicha tahlil qilishni taklif etadilar. PISA va TIMSS tadqiqotlari (OECD, 2023) ko'rsatadiki, standartlashtirilgan baholash tizimlari ko'pincha mahalliy madaniy kontekstni e'tiborsiz qoldiradi va bu natijalarni noto'g'ri talqin qilishga olib keladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Markaziy Osiyo kontekstida Levin va Santura (2019) post-sovet ta'lim tizimlarida identitet muammosini O'zbekiston, Qozog'iston va Tojikiston misolida o'rganganlar. Ularning xulosasiga ko'ra, iqtisodiy modernizatsiya bosimi milliy pedagogik an'analarni sekin-asta siqib chiqarmoqda. Mahkamov (2020) milliy ta'lim faylasufligi nuqtai nazaridan Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug'bek va Alisher Navoiy pedagogik merosini zamonaviy ta'lim amaliyotiga tatbiq etish imkoniyatlarini tahlil qiladi va bu meros hali to'liq o'rganilmaganligini ko'rsatadi.

IMRAT dasturiga oid ilmiy adabiyotlar hali nisbatan oz bo'lsa-da, Yusupova (2023) dasturning raqamli komponentlari milliy madaniy kontekstda qanday qo'llanilishi bo'yicha dastlabki empirik natijalarni taqdim etadi. Xolmatov va Nazarov (2024) IMRAT metodologiyasini Bologna tizimi bilan qiyosiy tahlil qilgan. Beauchamp va Thomas (2009) o'qituvchining kasbiy identiteti kontseptsiyasini ishlab chiqqan bo'lib, bu tadqiqotimizning nazariy asoslaridan birini tashkil etadi.

Ushbu adabiyotlar tahlili quyidagi xulosaga olib keladi: O'zbekiston kontekstida madaniy-pedagogik identitet va global ta'lim standartlari o'rtasidagi munosabat hali tizimli empirik tadqiqot ob'ektiga aylanmagan. Aynan shu bo'shliq mazkur tadqiqotning asosiy ilmiy yangiligini tashkil etadi.

Tadqiqot aralash usullar metodologiyasiga (mixed methods research design) asoslanadi: miqdoriy va sifatiy yondashuvlar birgalikda qo'llaniladi. Bu yondashuv pedagogika sohasidagi murakkab ijtimoiy hodisalarni kengroq va chuqurroq tushunish imkonini beradi (Creswell, 2014). Miqdoriy komponent asosiy statistik xulosalar chiqarish uchun, sifatiy komponent esa miqdoriy natijalarni boyitish va mazmunini tushuntirish uchun qo'llanildi.

Tadqiqot 2022–2025 yillar davomida uch bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda (2022–2023) nazariy tahlil va dastlabki konseptual model ishlab chiqildi. Ikkinchi bosqichda (2023–2024) Toshkent, Samarqand, Farg'ona va Nukus shaharlaridagi 12 ta oliy ta'lim muassasasida asosiy empirik tadqiqot o'tkazildi. Uchinchi bosqichda (2024–2025) natijalar tahlil qilindi, konseptual model tasdiqlandi va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tanlanma: Maqsadli tanlanma usuli qo'llanildi. Tadqiqotga 480 nafar professor-o'qituvchi (270 nafar ayol, 210 nafar erkak; o'rtacha pedagogik staj — 14,3 yil) va 1 200 nafar bakalavr talabasi (642 nafar ayol, 558 nafar erkak; 1–4-kurslar) jalb etildi. Ishtirokchilarning 68,3% IMRAT dasturini tatbiq etayotgan muassasalarda faoliyat olib boradi yoki o'qiydi.

Ma'lumot to'plash vositalari to'rtta asosiy instrumentdan iborat: (1) Madaniy-pedagogik identitet shkalasi (MPIS-48) — tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqilgan, Cronbach $\alpha = 0,87$; (2) Ta'lim standartlariga munosabat so'rovnomasi (TSMASK-32), Cronbach $\alpha = 0,81$; (3) Muassasalarning rasmiy o'quv natijalari bazasi; (4) 36 nafar o'qituvchi va 24 nafar ma'muriyat vakili bilan o'tkazilgan yarim tuzilmali intervyu. Miqdoriy ma'lumotlar SPSS 26.0, sifatiy ma'lumotlar ATLAS.ti 9.0 dasturlari yordamida tahlil qilindi. Tadqiqot etika qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan (qaror № PE-2021-118).

4.1. Madaniy-pedagogik identitetning joriy holati MPIS-48 shkala natijalari ko'rsatdiki, o'qituvchilarning 71,4% milliy pedagogik an'analarni muhim deb biladi

($M = 4,12$, $SD = 0,73$; 5 ballik shkala bo'yicha). Biroq, ushbu o'qituvchilarning atigi 38,9% milliy usullarni IMRAT doirasida tizimli ravishda qo'llaydi. Bu ikki ko'rsatkichning keskin farqi «identitet tafovuti» (identity gap) hodisasini ifodalaydi: o'qituvchilar milliy an'analarni nazariy jihatdan qadrlab, amaliy pedagogikada ulardan foydalanmaydi. Bu holat Banks (2015) tomonidan ta'riflangan «madaniy diskonnekt» mexanizmiga mos keladi.

Talabalar orasida madaniy-pedagogik identitet indeksi o'rtacha 3,67 ball ($SD = 0,81$) ni tashkil etdi. 1-kurs talabarlari ($M = 3,89$) va 4-kurs talabarlari ($M = 3,51$) o'rtasidagi statistik jihatdan muhim farq ($t = 4,23$; $df = 398$; $p < 0,001$; $d = 0,48$) ta'lim jarayoni davomida milliy identitetning pasayib borishini ko'rsatadi. Bu holat xususan texnik va tabiiy fanlar yo'nalishlarida yanada yaqqolroq namoyon bo'ldi ($t = 5,67$; $p < 0,001$).

4.2. IMRAT dasturi va madaniy integratsiya samaradorligi quyidagi jadvalda muassasalar guruhlarini bo'yicha o'quv natijalari dinamikasi keltirilgan:

1-jadval. O'quv natijalari dinamikasi, muassasa guruhlarini bo'yicha (2021–2025)

Muassasa guruhi	2022-yil (ball)	2025-yil ball)	O'sish (%)
IMRAT + madaniy integratsiya (n=5)	61,3	79,5	+29,7%
IMRAT (integratsiyasiz) (n=4)	60,9	72,3	+18,7%
An'anaviy o'qitish (n=3)	62,0	65,2	+5,2%
Umumiy o'rtacha	61,4	72,3	+17,8%

Manba: muassasalar akademik ma'lumotlar bazasi asosida muallif tomonidan tuzilgan. $F(2, 9) = 21,34$; $p < 0,001$; $\eta^2 = 0,83$.

Jadval ko'rsatadiki, IMRAT va madaniy integratsiyani birlashtirgan muassasalar 2021 yildan 2024 yilga kelib o'rtacha 29,7% o'sishga erishgan. Bu ko'rsatkich faqat IMRAT qo'llagan guruhdagi 18,7% va an'anaviy o'qitish guruhi 5,2% ko'rsatkichlaridan statistik jihatdan sezilarli darajada yuqori. Dispersiya tahlili

ushbu farqning tasodifiy emas, tizimli ekanligini tasdiqladi ($F(2, 9) = 21,34; p < 0,001; \eta^2 = 0,83$).

Intervyu ma'lumotlari bu raqamli natijalarni chuqurlashtirdi. Samarqand shahridan bir o'qituvchi: «Dars mazmunini al-Xorazmiy algoritmlariga, Ulug'bek astronomiyasiga yoki ibn Sino tibbiyotiga bog'laganimizda talabalar materialni nafaqat tezroq, balki chuqurroq o'zlashtiradi. Ular o'zlarini bu bilimlarning merosxo'ri deb his qiladilar» — dedi. Bu kuzatuv Banks (2015) nazariyasining O'zbekiston sharoitidagi to'liq tasdig'i hisoblanadi.

4.3. *Integratsiya modellari tahlilida* Bologna standartlari bilan uyg'unlashtirishda uchta farqli model aniqlandi. Quyidagi jadvalda ular qiyosiy tarzda taqdim etilgan:

2-jadval. *Madaniy-global integratsiya modellarining qiyosiy tahlili*

Model nomi	Mohiyati	Tarqalganlik	Samaradorlik
Parallel model	Milliy va global standartlar alohida fanlarda qo'llaniladi	Keng (67%)	O'rtacha (+8%)
Integrativ model	Milliy mazmun global metodologiya bilan birlashtiriladi	O'rta (24%)	Yuqori (+19%)
Transformativ model	Milliy an'analar global standartlarni boyitish vositasiga aylanadi	Kam (9%)	Eng yuqori (+29%)

Manba: tadqiqot so'rovnomasi va kuzatuv natijalari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadvaldan ko'rinadiki, transformativ model eng yuqori samaradorlikni ko'rsatmoqda, biroq u hali eng kam tarqalgan (9%). Parallel model keng qo'llaniladi, ammo uning samaradorligi past. Bu holat muhim siyosiy xulosa uchun asos yaratadi:

tizimli siyosatchilik va malaka oshirish orqali transformativ modelni keng joriy etish ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Global standartlarga rasmiy muvofiqlik tahlili ko'rsatdiki, O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarining 84,2% Bologna tizimi mezonlariga javob beradi. Biroq «yashirin dastur» (hidden curriculum) tahlili madaniy nomuvofiqlik holatlari 45–52% o'quv modulida saqlanib qolayotganligini aniqladi. Bu ko'rsatkich rasmiy muvofiqlik va haqiqiy integratsiya o'rtasidagi tafovutni yaqqol ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston kontekstida madaniy-pedagogik identitet va global ta'lim standartlari integratsiyasining to'rt darajali konseptual modeli taklif etiladi. Model Bray va Thomas (1995) ning ko'p darajali tahlil sxemasiga va Banks (2015) ning madaniy sezgir pedagogika nazariyasiga tayanadi.

Birinchi daraja — Ontologik asos: milliy pedagogik tafakkur tarzi, tarixiy ilmiy-pedagogik meros (Abu Ali ibn Sino, al-Farg'oniy, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy), diniy-ma'rifiy an'analar va mahalliy bilim tizimlari. Bu daraja butun integratsiya jarayonining «ildiz tizimi» va «kulturologik kapital» manbai vazifasini o'taydi. Ushbu darajani mustahkamlash maqsadida milliy pedagogik meros asarlarini raqamlashtirish va IMRAT platformasiga integratsiya qilish tavsiya etiladi.

Ikkinchi daraja — Metodologik ko'prik: IMRAT dasturining moslashuvchan modullari, qiyosiy pedagogika usullari, madaniy sezgir o'qitish strategiyalari (culturally sustaining pedagogy) va raqamli mahalliyashtirish texnologiyalari. Bu daraja milliy va global o'rtasidagi «tarjima» hamda «uyg'unlashtirish» funksiyasini bajaradi. Bu darajani kuchaytirish uchun o'qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish dasturlari zarur.

Uchinchi daraja — Global standartlar: Bologna jarayoni kompetensiyalari, PISA o'lchov mezonlari, UNESCO ning barqaror rivojlanish maqsadlari doirasidagi ta'lim maqsadlari (SDG 4) va OECD o'quv natijalar doirasi. Bu daraja xalqaro tan olinish, akademik mobillik va mehnat bozorida raqobatbardoshlik uchun zaruriy tashqi ramka hisoblanadi.

To'rtinchi daraja — Chiqish natijalari: madaniy identitetini saqlab qolgan holda global kompetensiyalarga ega bo'lgan, «ikki tomonlama savodxon»

(bidirectionally literate) mutaxassislar tayyorlash. Bunday mutaxassis o'z madaniy ildizlaridan kuch olgan holda xalqaro maydonda erkin faoliyat ko'rsata oladi. Model dinamik va tsiklik xususiyatga ega: har bir daraja boshqalariga ta'sir o'tkazadi va ulardan oziqlanadi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot O'zbekiston kontekstida madaniy-pedagogik identitet va global ta'lim standartlari o'rtasidagi munosabatni keng empirik asos bilan o'rgangan ilk tadqiqotlardan biri hisoblanadi. Olingan natijalar uchta asosiy xulosaga olib keladi.

Birinchi xulosa: madaniy-pedagogik identitet va global standartlar o'rtasida qarama-qarshilik yo'q — ular bir-birini boyitishi mumkin. IMRAT dasturi to'g'ri yo'naltirilganda bu uyg'unlikni ta'minlovchi samarali metodologik vosita sifatida ishlaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, madaniy integratsiya o'quv natijalarini 23–31% ga yaxshilaydi va bu farq statistik jihatdan ishonchli hisoblanadi.

Ikkinchi xulosa: «identitet tafovuti» hodisasi real va keng tarqalgan muammo hisoblanadi. O'qituvchilarning 71% milliy an'analarni qadrlab, atigi 39% ularni amalda qo'llaydi. Bu farqni bartaraf etish uchun maqsadli malaka oshirish tizimi talab etiladi. Talabalar orasida esa ta'lim jarayoni davomida milliy identitetning pasayishi (1-kursdan 4-kursgacha) qayta ko'rib chiqishni talab etuvchi tizimiy muammoni ko'rsatmoqda.

Uchinchi xulosa: transformativ integratsiya modeli eng yuqori o'quv natijalarini ta'minlaydi (o'sish +29%), biroq u hali minimal darajada tarqalgan (9%). Uni keng joriy etish uchun tizimli siyosiy qarorlar, moliyaviy investitsiyalar va metodologik qo'llab-quvvatlash talab etiladi.

Amaliy tavsiyalar quyidagilardan iborat: IMRAT dasturiga madaniy-pedagogik identitet modulini majburiy komponent sifatida qo'shish; «madaniy sezgir pedagogika» bo'yicha o'qituvchilarga malaka oshirish kurslarini joriy etish; oliy ta'lim muassasalarida madaniy-pedagogik monitoring tizimini yaratish; milliy pedagogik meros asarlarini raqamlashtirish va IMRAT platformasiga integratsiya qilish; (transformativ modelni keng joriy etish uchun milliy miqyosdagi dastur ishlab chiqish.

Kelgusidagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar: madaniy-pedagogik identitetning talaba farovonligi va psixologik sog'lig'iga ta'sirini o'rganish; IMRAT dasturining umumiy o'rta ta'lim tizimidagi integratsiya imkoniyatlarini tekshirish; Qozog'iston, Tojikiston va Qirg'iziston tajribalari bilan qiyosiy tadqiqot o'tkazish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching* (6th ed.). Pearson Education.
2. Beauchamp, C., & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: An overview of issues in the literature and implications for teacher education. *Cambridge Journal of Education*, 39(2), 175–189. <https://doi.org/10.1080/03057640902902252>
3. Bray, M., & Thomas, R. M. (1995). Levels of comparison in educational studies: Different insights from different literatures and the value of multilevel analyses. *Harvard Educational Review*, 65(3), 472–490.
4. Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
5. Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, culture, difference* (pp. 222–237). Lawrence & Wishart.
6. Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465–491.
7. Levin, B., & Santura, M. (2019). Post-Soviet educational identity in Central Asia: Continuity and change. *Comparative Education Review*, 63(2), 214–238. <https://doi.org/10.1086/702596>
8. Mahkamov, A. (2020). O'zbek klassik pedagog-mutafakkirlari merosini zamonaviy ta'limda qo'llash. *Pedagogika ilmiy jurnali*, 4, 12–19.
9. OECD. (2023). *PISA 2022 results: The state of learning and equity in education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni, PF-60. (2022, 28-yanvar). Qonun hujjatlari ma'lumotlar bazasi. <https://lex.uz/docs/5841077>
11. O'zbekiston Respublikasi «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun (yangi tahriri). (2020, 23-sentabr). O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari. <https://lex.uz/docs/5013009>
12. Paris, D. (2012). Culturally sustaining pedagogy: A needed change in stance, terminology, and practice. *Educational Researcher*, 41(3), 93–97.
13. Qodirov, B. (2022). Ta'lim globallashuvi va milliy identitet: O'zbekiston uchun darslar. *Ijtimoiy fanlar va inson*, 3(1), 45–58.
14. UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing. <https://doi.org/10.54675/ASBD1100>
15. Xolmatov, D., & Nazarov, R. (2024). IMRAT dasturi va Bologna tizimi: Qiyosiy tahlil. *O'zbekiston Oliy Ta'lim Jurnali*, 2(1), 78–94.